

*Naar een Nieuwe
Definitie van
Ecologische Schuld
Staten vs. Transnationale Bedrijven*

Aukje Ravensbergen

s0935425

Bachelor scriptie Politieke Wetenschappen, Leiden

Dr. M. A. de Geus

17 juni 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	Blz. 3
Hoofdstuk 1 Definities van ecologische schuld	Blz. 6
1.1 Oorsprong definities	Blz. 6
1.2 Verschillende definities	Blz. 7
1.3 Noord-Zuid relatie	Blz. 9
1.4 Indicatoren van Ecologische schuld	Blz. 11
1.5 Theoretische bezwaren	Blz. 12
Hoofdstuk 2 Transnationale bedrijven	Blz. 15
2.1 De rol van transnationale bedrijven op het gebied van ecologische schuld	Blz. 15
2.2 Politieke relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren	Blz. 16
2.3 Juridische relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren	Blz. 19
2.4 Theoretische bezwaren	Blz. 21
Hoofdstuk 3 Case study Crude: The real price of oil	Blz. 23
3.1 <i>Crude: The real price of oil</i>	Blz. 23
3.2 Toetsing <i>Case study Crude: The real price of oil</i>	Blz. 28
Conclusie	Blz. 31
Literatuur	Blz. 34

Inleiding

De term ecologische crisis duidt het probleem aan van vervuiling, uitputting en aantasting van de aarde. Gevolgen hiervan zijn onder andere klimaatverandering, stijging van de zeespiegel en een vergrote kans op natuurrampen. Er is veel discussie over de ernst van de ecologische crisis tussen klimaatdeskundigen, en ook in de Nederlandse politiek is men het niet eens over de noodzaak van maatregelen op de korte termijn. GroenLinks-Tweede Kamerlid Jesse Klaver (woordvoerder Natuur) stelde op 24 september 2012 over dit onderwerp: *“In de campagne heb ik PvdA en VVD steeds horen zeggen dat ze de financiële schuld niet willen doorschuiven naar toekomstige generaties. Daar ben ik het helemaal mee eens. Hetzelfde principe moet opgaan voor onze ecologische schuld. Daar mogen PvdA en VVD niet blind voor blijven. Ook onze kinderen moeten in de duinen kunnen fietsen, in het bos kunnen wandelen en in het park kunnen picknicken.”*¹. Volgens Klaver mogen het ecologisch probleem en de daarbij opgebouwde schuld niet doorgeschoven worden naar toekomstige generaties.

Het concept ecologische schuld houdt - volgens de Vlaamse klimaatspecialist Peter Tom Jones en filosoof Roger Jacobs in hun boek *Terra Incognita* - in hoe westerse industrielanden voor het opbouwen van hun materiële welvaart afhankelijk zijn van de Zuidelijke landen (ontwikkelingslanden), en daarbij een ecologische schade hebben gecreëerd en/of nog steeds veroorzaken. Deze ecologische schuld waar toekomstige generaties mee in aanraking zullen komen, is niet alleen een schuld van de huidige generaties naar de toekomstige generaties toe, maar er is ook sprake van een ecologische schuld van het Noorden tegenover het Zuiden. De begrippen Noord en Zuid verwijzen niet alleen naar de geografische verdeling, maar ook naar de verdeling van productie in- en tussen de landen zelf (Jones & Jacobs 2007, 170-171).

Hoewel in de definitie van ecologische schuld de relatie met toekomstige generaties wordt benadrukt, speelt ook de geschiedenis hierin een belangrijke rol. De koloniale periode en de industriële revolutie zijn volgens Goeminne & Paredis (2010) onderdeel van de ecologische schuld, waarbij voornamelijk het Zuiden in de loop der jaren slachtoffer is geworden van de ecologische schade die het Noorden heeft veroorzaakt.

De definitie van het concept ecologische schuld is voor het eerst genoemd in een publicatie van een Chileense NGO (Non-gouvernementele organisatie). In de jaren '90

¹ (2012). 'PvdA en VVD mogen ecologische schuld niet doorschuiven'
<http://krimpenerwaard.groenlinks.nl/node/88753> (22 maart 2013)

presenteerde het *Instituto de Ecologica Politica (IEP)* dit concept op het gebied van aantasting van de ozonlaag, welke resulteerde in gezondheidsproblemen, zoals huidziektes en kanker in het Zuiden van Chili. Vervolgens ontstonden er binnen NGO's vele campagnes over de "schuldvraag", waardoor de definitie van ecologisch schuld zich verder heeft ontwikkeld. Pas op een later tijdstip is het definiëren van het concept ecologische schuld zich wetenschappelijk gaan ontwikkelen (Goeminne & Paredis 2010, 692).

Het onderwerp van dit onderzoek is het concept ecologische schuld en het betoog richt zich op de toereikendheid van de definitie(s) van dit concept. De verschillende wetenschappelijke definities hebben met elkaar gemeen dat ze alleen statelijke actoren beschrijven, maar geen andere (internationale) actoren. De kwestie die zich opwerpt betreft de noodzakelijkheid om eventueel ook transnationale bedrijven te betrekken in de definitie, omdat zij een grote rol spelen bij het vervuilen van de natuur in het Zuiden.

Naast literatuuronderzoek naar het concept ecologische schuld wordt er ook gebruik gemaakt van een *case study*. De documentaire *Crude: The real price of oil* (2009) zal gebruikt worden als *case study*. In deze documentaire illustreert regisseur Joe Berlinger op indringende wijze hoe een transnationaal bedrijf schuld heeft aan het vervuilen van het Amazonegebied in Ecuador.

Crude: The real price of oil (2009) gaat over de oliemaatschappij Texaco – inmiddels opgegaan in Chevron – die tussen 1964 en 1992 miljarden liters giftig olieafval in de Amazone van Ecuador dumpte tijdens het boren van olie in het Amazonegebied. Deze activiteiten hebben geleid tot vervuiling van lucht, water en grond in dit immense natuurgebied. De gevolgen voor de gezondheid in dat gebied zijn ernstig. Dit wordt voornamelijk zichtbaar door de sterke toename van het aantal gevallen van kanker en huidziektes. De bewoners van het Amazonegebied (ca. dertigduizend) begonnen in 1993 een gezamenlijke rechtszaak tegen Texaco vanwege de vernietiging en vervuiling van hun leefomgeving. Er is gekozen voor deze *case study*, omdat in de literatuur regelmatig naar deze *case study* - als voorbeeld van ecologische schuld - wordt gerefereerd. Daarnaast geeft het de mogelijkheid tot een verdere bestudering van de rol van transnationale bedrijven bij het ontstaan van ecologische schuld.

De centrale onderzoeksvraag van deze scriptie is: hoe houdbaar is de dominante definitie van het concept ecologische schuld, mede in het licht van de specifieke case studie *Crude: The real price of oil*? Om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden worden eerst de volgende deelvragen in ogenschouw genomen:

1. Wat zijn de verschillende definities van ecologische schuld?

2. Welke definitie van ecologische schuld is dominant?
3. Wat is de rol van transnationale bedrijven bij het veroorzaken van ecologische schuld?
4. Wat is de juridische en politieke relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren op het gebied van ecologische schuld?
5. Wat zijn de theoretische bezwaren tegen de dominante definitie van ecologische schuld en zijn deze steekhoudend?
6. Toetsing aan de hand van de *case study: Crude: The real price of oil?*

Om de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen te beantwoorden is het onderzoek opgedeeld in drie hoofdstukken. In hoofdstuk één 'Definities van ecologische schuld' worden de eerste twee deelvragen beantwoord. In dit hoofdstuk wordt eerst de oorsprong van het concept ecologische schuld beschreven en in paragraaf twee worden de verschillende definities benoemd en geanalyseerd. Vervolgens wordt er in deze paragraaf gekeken naar de dominantie van de definities van ecologische schuld. Daarnaast wordt in paragraaf drie de Noord-Zuid relatie - die binnen het concept centraal staat - uiteengezet en in paragraaf vier worden de indicatoren van ecologische schuld beschreven.

In hoofdstuk twee 'Transnationale bedrijven' worden deelvraag twee en drie beantwoord. In paragraaf één van dit hoofdstuk wordt de rol van transnationale bedrijven op het gebied van ecologische schuld uiteen gezet. Hiervoor is het van belang om de politieke en de juridische relatie tussen transnationale bedrijven en statelijk actoren te onderzoeken. Dit wordt in paragraaf twee en drie van hoofdstuk twee uitgewerkt.

Resumerend wordt aan het einde van hoofdstuk één en twee de vijfde deelvraag beantwoord. Tot slot worden in hoofdstuk drie de theoretische bezwaren getoetst aan de *case study: Crude: The real price of oil.*

Hoofdstuk 1 Definities van ecologische schuld

1.1 Oorsprong definities

Ecologische schuld is een reactie op de financiële schuld die vele ontwikkelingslanden met zich meedragen. Het concept ecologische schuld werd geïntroduceerd in de jaren 80 in een publicatie van de Chileense NGO *Instituto de Ecologica Politica (IEP)* en is vervolgens gebruikt voor verschillende campagnes van NGO's. Het concept ecologische schuld werd door het IEP geïntroduceerd en stelde zich op aantasting van de ozonlaag, met gezondheidsproblemen zoals huidziektes en kanker in het Zuiden van Chili als gevolg. Ecologische schuld was een campagnemiddel dat niet echt serieus werd genomen door bedrijven en overheden. (Goeminne & Paredis 2010, 692). De NGO *Acción Ecológica* (Ecuador) definieert 'ecologische schuld' als volgt: *"The debt accumulated by Northern, industrial countries toward Third World countries on account of resource plundering, environmental damages, and the free occupation of environmental space to deposit wastes, such as greenhouse gases, from the industrial countries. Accounting for ecological debt radically alters the question: 'Who Owes Whom?'"* (Foster & Clark 2004, 193).

Vervolgens werd pas in 1992 het concept opgenomen in *The Debt Treaty* van de Verenigde Naties. Dit verdrag werd gesloten tijdens *The UNCD Conference* door NGO's en andere betrokken organisaties. In het verdrag staat het volgende: *"the foreign debt is the most recent mechanism of the exploitation of Southern peoples and the environment by the North"*. (...) *"the existence of planetary ecological debt of the North; this is essentially constituted by economic and trade relations based on the indiscriminate exploitation of resources, and its ecological impacts, including global environmental deterioration, most of which is the responsibility of the North.* Het verdrag kende als doel: *"to work for the recognition and compensation of the planetary ecological debt of the North with respect to the South"* (Paredis et al. 2009, 3).

In 2000 werd in samenwerking met *Friends of Earth International (FOEI)* en *Accion Ecológica*, de *Southern Peoples Ecologica Debt Creditors Alliance (SPEDCA)* opgericht. Er zijn drie doelstellingen waar dit samenwerkingsverband zich voor inzet. De eerste doelstelling houdt in dat internationaal gezien ecologische schuld erkend moet worden, in relatie tot activiteiten in het verleden als in het heden. Ten tweede is het van belang dat de financiële externe schuld in relatie tot ecologische schuld als onwettig wordt erkend. Tot slot heeft de SPEDCA een lijst van eisen opgesteld met herstelmogelijkheden voor de opgebouwde ecologisch schuld en de verschillende manieren om de schuld in de toekomst te voorkomen

(Paredis et al. 2009, 4). Het begrip ecologische schuld is van oorsprong derhalve een campagnebegrip van NGO's en werd pas later in de wetenschappelijke wereld onderzocht en opgenomen. In de wetenschap is dit concept zich pas later gaan ontwikkelen door onder andere de Spaanse ecologische econoom Joan Martinez-Alier. In de volgende paragraaf zullen verschillende definities van ecologisch schuld de revue passeren. Er bestaat namelijk nog niet één definitie voor het concept, omdat het nog volop in ontwikkeling is.

1.2 Verschillende definities

De ecologische econoom Joan Martinez-Alier wordt gezien als een van de grondleggers van het concept ecologische schuld. Hij stelt dat ecologische schuld een economisch concept is dat voort komt uit twee gescheiden ecologische conflicten op het gebied van verdeling.

“According to Martinez-Alier, the first cause of ecological debt is ecologically unequal exchange, or the fact that exports of raw materials and other products from relatively poor countries are sold at prices that do not include compensation for local or global externalities. The second cause for ecological debt according to Martinez-Alier is the fact that rich countries make a disproportionate use of environmental space or services without payment, and even without recognition of other people's entitlements to such services” (Goeminne & Paredis 2010, 696).

Een andere wetenschappelijke definitie is van Jones & Jacobs (2007) die het begrip beschrijven in hun boek *Terra Incognita*: “De ecologische schuld omvat (1) de milieuschade die de landen in het Noorden, vanwege hun consumptie- en productiepatronen, in de loop van de tijd hebben aangericht in andere landen en aan ecosystemen die buiten de nationale jurisdictie vallen (e.g. het klimaatsysteem) en (2) het overgebruik van mondiale ecosystemen (globale commons) door de landen in het Noorden, uitgaande van een gelijk recht op toegang. Het concept ‘ecologische schuld’ illustreert hoe westerse industrielanden voor de opbouw van hun materiële welvaart afhankelijk (geweest) zijn van de landen in het Zuiden, daarbij ecologische schade hebben gecreëerd en nog steeds veroorzaken”(Jones & Jacobs 2007, 633).

De politiek econoom en milieu-activist Andrew Simms omschrijft ecologische schuld in zijn boek *‘Ecological Debt: Global Warming and the Wealth of Nations’* als volgt *“The principle behind ecological debt is that no one owns the atmosphere – it is a true global commons – yet we all need it. On that basis everyone has an equal right to its services – in one sense, an equal right to pollute”* (Simms 2009, 87).

Tot slot dient hier de definitie die Paredis et al. hanteren te worden genoemd. Zij zijn op dit moment van grote invloed op de ontwikkeling van het concept ecologische schuld.

Volgens hen bestaat ecologische schuld uit de volgende aspecten:

“ (1) *the ecological damage caused over time by country A in other countries or in an area under jurisdiction of another country through its production and consumption patterns, and/or*

(2) the ecological damage caused over time by country A to ecosystems beyond national jurisdiction through its consumption and production patterns, and/or

(3) the exploitation or use of ecosystems and ecosystem goods and services over time by country A at the expense of the equitable rights to these ecosystems and ecosystem goods and services of other countries or individuals”(Paredis et al. 2009, 40).

De definitie van Joan Martinez-Alier is voornamelijk gericht op de ongelijke verdeling van het gebruik van grondstoffen en ecosystemen tussen rijke en arme landen. Hierbij legt hij de nadruk op het ongevraagd gebruik maken van grondstoffen in de arme landen door de rijke landen. Door de tijd heen ziet men de definitie verschuiven naar het overmatig gebruik van consumptie en productie. Dit staat vooral centraal in de definities van Jones & Jacobs en in die van Paredis et al. De definitie van Simms is in grote lijnen vergelijkbaar met de definitie van Maryinez-Alier en gaat weer even terug in de tijd. Gesteld kan worden dat de verschillende componenten in de definities op verscheidene manieren worden geïnterpreteerd.

Vanuit de literatuur is er niet één definitie dominant, omdat het concept ecologische schuld binnen de wetenschap nog sterk in ontwikkeling is. De definitie van de ecologische econoom Joan Martinez-Alier vormt echter wel de basis van het concept. Zijn definitie bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste ligt volgens hem de oorzaak van ecologische schuld in het bestaan van ecologisch ongelijke ruil. Daarnaast bestaat ecologische schuld uit het onevenredig gebruik van milieuruimte door rijkere landen. Martinez-Alier ziet daarbij ecologisch ongelijke ruil als een van de essentiële elementen van ecologische schuld. Met het oog op het stoppen en voorkomen van ecologische schuld is dit van groot belang (Paredis et al. 2009, 27). Het concept ecologische schuld is door NGO's voornamelijk gebruikt vanuit het perspectief van het Zuiden. Martinez-Alier daarentegen omschrijft ecologische schuld als een economisch concept dat ook binnen het begrippenkader van het Noorden valt. Het is volgens hem cruciaal om ook in het Noorden begrip te creëren voor het schuld probleem (Goeminne & Paredis 2010, 696-697).

Martinez-Alier is vanaf het begin derhalve een vooraanstaand denker geweest op het gebied van ecologische schuld. Tegenwoordig is met name de bundel “ *The Concept of Ecological Debt: its Meaning and Applicability in International Policy*” van Paredis et al. van grootte invloed. Deze bundel is in 2009 geschreven door verschillende ecologische

wetenschappers, waaronder Paredis en Goeminne. Hun definitie is voornamelijk gericht op de eerlijke verdeling van consumptie per land. De ecologische schuld wordt hoofdzakelijk neergelegd bij de hoeveelheid consumptie en productie van een land. Daarnaast bestaat een onderdeel van de definitie ook uit de mate van gebruik van het ecosysteem van andere landen. Gesteld kan worden dat zowel de definitie van Martinez-Alier als Paredis et al richtinggevend zijn binnen de literatuur over ecologische schuld. Binnen dit onderzoek is gekozen om de definitie van Paredis et al. te gebruiken, omdat deze recenter is en in de huidige literatuur duidelijk de overhand lijkt te nemen.

Binnen het concept ecologische schuld staan de twee partijen Noord en Zuid centraal. In de volgende paragraaf worden deze beide partijen gedefinieerd om het concept ecologische schuld beter te begrijpen.

1.3 Noord-Zuid relatie

De Noord-Zuid relatie staat centraal binnen het concept ecologische schuld. De begrippen Noord en Zuid verwijzen naar de geografische verdeling en naar de verdeling van productie in- en tussen de landen zelf. De koloniale periode en de industriële revolutie zijn volgens Goeminne & Paredis (2010) bepalende historische invloeden die onderdeel zijn van de ecologische schuld, waarbij het Zuiden slachtoffer is geworden van de ecologische schade die het Noorden heeft veroorzaakt (Goeminne & Paredis 2010, 692).

Vanuit de historie is er een ecologische schuld door het Noorden opgebouwd. De historische verantwoordelijkheid voor het klimaatprobleem is ongelijk verdeeld tussen de industrielanden en de ontwikkelingslanden. Ten eerste verschilt de grootte van de bijdrage aan klimaatverandering tussen het Noorden en Zuiden. Dit wordt met name zichtbaar in het onderdeel CO₂- uitstoot. De landen in het Noorden hebben een veel grotere hoeveelheid CO₂-uitstoot veroorzaakt dan de landen in het Zuiden (Redclift & Sage 1998, 500). Zie hiervoor tabel 1.1 over de Koolstofschulden en –kredieten voor een selectie van landen (overgenomen uit Paredis & Goeminne 2005, 9).

Tabel 1.1 Koolstofschulden en – kredieten voor een selectie van landen

Model 1 1950-2000	Model 2 Koolstofschuld (10 ⁶ ton CO2)	Model 2 Koolstofschuld (10 ⁶ ton CO2)	Model 1 en 2 Monetaire waardering aan 10 €/ton
België	4231	2993	Schuld: 29,9 – 42,3 miljard €
Brazilië	-4941	-9648	Krediet: 49,4 – 96,4 miljard €
China	-30105	-57776	Krediet: 301 – 577,7 miljard €
Ecuador	-271	-605	Krediet: 2,7 – 6 miljard €
Duitsland	37010	25918	Schuld: 259,1 – 370,1 miljard €
India	-50530	-72313	Krediet : 505,3 – 723,1 miljard €
Nederland	4320	3278	Schuld : 32,7 – 43,2 miljard €
Oeganda	-1318	-1809	Krediet : 13,1 – 18 miljard €
USA	183942	128471	Schuld: 1284,7 – 1839,4 miljard €
Congo	-2688	-3777	Krediet: 26,8 – 37,7 miljard €

Koolstofschulden en –kredieten voor een selectie van landen, 1950-2000, in ton CO2 en bij een monetaire waardering aan 10 €/ton volgens verschillende modellen. Positieve cijfers wijzen op schuld, negatieve op krediet.

Daarnaast zijn de gevolgen van klimaatverandering voor het Zuiden meer zichtbaar dan voor het Noorden. Het Zuiden komt veel meer in aanraking met de negatieve consequenties van het ecologisch probleem, bijvoorbeeld door een toenemend aantal natuurrampen. De rijke noordelijke landen zijn zich wel bewust van de ecologische problemen, maar ervaren deze meer op een afstand en merken dit voornamelijk op het gebied van consumptie (Redclift & Sage 1998, 500).

De ongelijke verdeling tussen Noord en Zuid op het gebied van ecologische schuld is op te splitsen in twee dimensies. Deze dimensies zijn de intragenerationele en de intergenerationele ongelijkheid. De eerste dimensie benadrukt de verschillen tussen landen binnen de huidige generatie. De tweede dimensie benadrukt de verschillen tussen de huidige generatie en de toekomstige generaties. Het noorden maakt zich primair zorgen over de situatie van de toekomstige generatie en het Zuiden richt zich vooral op de huidige generatie. Het Noorden legt de prioriteit bij de toekomstige generatie (van het Noorden) en niet bij de problematiek van het Zuiden, die overigens grotendeels wordt veroorzaakt door het Noorden (Redclift & Sage 1998, 502).

Ten slotte dient de al eerder genoemde ecologische schuld in relatie te worden gezien tot de financiële schuld. Dit is een schuld die het Zuiden door middel van financiële leningen bij het Noorden (bijvoorbeeld bij de Wereldbank of IMF) heeft uit staan. In dit verband wordt het Noorden de debiteur genoemd en het Zuiden de crediteur. In het geval van ecologische schuld is echter het Noorden de crediteur en het Zuiden de debiteur. Jones & Jacobs 2007 stellen dat de ecologische schulden in relatie tot financiële schulden er voor zorgen dat het Noorden en het Zuiden voor een groot deel quitte staan (Jones & Jacobs 2007, 170-171).

In de volgende paragraaf wordt uitgelegd hoe de ecologische schuld doorgaans wordt gemeten. Deze paragraaf beantwoordt niet één van de deelvragen, maar is van betekenis om het concept ecologische schuld te kunnen begrijpen.

1.4 Indicatoren van Ecologische schuld

Ecologische schuld – volgens de definitie van Paredis et.al - bestaat uit ecologische schade in andere landen en het gebruik van ecosystemen en de ‘services’ ten koste van andere landen of individuen. Ecologische schuld is te meten aan de hand van deze twee onderdelen door gebruik te maken van de materiaalstroomanalyse (Material Flow Analysis (MFA)). Dit is een analyse-instrument dat de relatie tussen de economie en het milieu van een land meet aan de hand van fysische stromen (Paredis et al. 2009, 56).

Het eerste onderdeel van ecologische schuld is ecologische schade en bestaat uit vervuiling, uitputting en degradatie. Deze drie categorieën worden door middel van het zogenaamde ‘DPSIR model’ gemeten aan de hand van 5 componenten. Het DPSIR model is een raamwerk dat de samenleving, het milieu en het natuurbeleid samenbrengt. De eerste component van het model meet de onderliggende factoren, zoals sociale en economische ontwikkelingen in een bepaald land. Component twee meet de menselijke activiteiten die direct effect hebben op het milieu. De derde component geeft een indicatie van de huidige situatie van het milieu in een staat. Component vier geeft het gezondheidsniveau en het sociale welzijn van een samenleving weer. Door middel van de vijfde component wordt er gekeken naar de inbreng van het land zelf om maatregelen te nemen tegen het milieuprobleem (Paredis et al. 2009, 56-59).

Het tweede onderdeel van ecologische schuld is ‘het gebruik van ecosystemen en de services - oftewel diensten - ten koste van andere landen of individuen’. Dit aspect wordt gemeten aan de hand van de volgende twee indicatoren: ecologische voetafdruk en milieugebruiksruimte. De ecologische voetafdruk is een meetinstrument dat de verbruikte middelen en het geproduceerd afval door een bepaalde bevolking grafisch kan weergeven

(Cranston et al. 2010, 121).

Het concept ecologische voetafdruk is ontwikkeld door Rees en Wackernagel (1992) en is inmiddels een zeer invloedrijke methode. Het concept kan gedefinieerd worden als een indicatie van het totaalgebruik aan grond- en watergebied van een bepaalde bevolking, door te kijken naar de nodige natuurlijke hulpbronnen en mogelijkheid tot absorberen van hun afval en emissies voor een bepaalde tijdsperiode. De tekorten en overschotten aan duurzaamheid kunnen geclassificeerd worden door de grootte van de populatie in een land te vergelijken met de ecologische capaciteit van het land (Paredis et al. 2009, 61-62).

Het concept milieugebruiksruimte is ontwikkeld door de Nederlandse milieueconoom Hans Opschoor (1994). Milieugebruiksruimte is een indicator voor de ruimte van het milieu die mensen kunnen innemen zonder schade aan te richten. Deze ruimte wordt bepaald aan de hand van ecosystemen, de beschikbaarheid van grondstoffen en hernieuwbare natuurlijke hulpbronnen. Het betreft een schatting van het milieubeslag, waaronder vervuiling, uitputting en aantasting vallen. Daarnaast wordt er ook gekeken naar de verschillende *drivers* van de milieudruk. Dit concept heeft in dat opzicht een voordeel vergeleken met de ecologische voetafdruk, omdat de ecologische voetafdruk alleen wordt bekeken vanuit de relevante fysische eenheden (Paredis et al. 2009, 63-66).

Het concept ecologische schuld wordt zodoende gemeten door het DPSIR model en de twee indicatoren ecologische voetafdruk en milieugebruiksruimte. In de volgende paragraaf wordt een analyse gegeven van de theoretische bezwaren van het concept ecologische schuld.

1.5 Theoretische bezwaren

Mede op basis van de opgedane inzichten uit de vorige paragrafen zal in deze paragraaf de aandacht worden gericht op de volgende vraag “wat zijn de theoretische bezwaren tegen de dominante definitie van ecologische schuld en zijn deze steekhoudend?”.

Ten eerste is uit dit hoofdstuk gebleken dat er in de literatuur verschillende definities van het concept ecologische schuld bestaan en dat er niet één dominante definitie wordt gehanteerd in de wetenschap. Dit kan betekenen dat het concept ecologische schuld nog in ontwikkeling is. Desondanks is er wel geconcludeerd dat er twee definities bestaan die bepalend zijn in de literatuur, waaronder de definitie van Joan Martinez-Allier en die van Erika Paredis et al..

Naast de duidelijke verschillen in de veel gebruikte definities van het concept ecologische schuld, kan de volledigheid van deze definities in twijfel worden getrokken. Tot

zo ver komen de wetenschappelijke definities met elkaar overeen dat zij alleen statelijke actoren beschrijven. Naast statelijke actoren worden er in de definities geen andere (internationale) actoren zoals transnationale bedrijven (TNCs) genoemd. Hieruit blijkt dat het begrip ecologische schuld niet bijzonder breed of ruim wordt gedefinieerd. Het lijkt noodzakelijk om ook transnationale bedrijven te betrekken in de definitie, omdat zij een grote rol spelen bij het vervuilen van de natuur in het Zuiden.

Het feit dat ook transnationale bedrijven een bijdrage hebben geleverd aan de schade van de natuur in de Zuidelijke landen zou een plausibele reden kunnen zijn om hen op te nemen in de definitie van ecologische schuld. Daarnaast kan gesteld worden dat er een relatie bestaat tussen statelijke actoren en transnationale bedrijven op het gebied van ecologisch schuld. Hierbij dragen de staten een bepaalde verantwoordelijkheid over het gedrag van de transnationale bedrijven die oorsprong vinden in hun land (Peterson 1992, 386). Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk twee.

De afwezigheid van transnationale bedrijven in de definitie van ecologische schuld kan op twee manieren worden geïnterpreteerd. Ten eerste, betekent het niet herkennen van bedrijven of andere niet statelijke actoren - die schuldig zijn aan vervuiling, uitputting of aantasting van de aarde – dat zij moreel (en juridisch) gezien niet ter verantwoording kunnen worden gehouden voor ecologische schuld. Daarnaast lijkt de definitie nu te stellen dat de schuld van transnationale bedrijven bij statelijke actoren wordt neergelegd.

Een voorbeeld hiervan is de omschrijving van Andrew Simms (2009) over het werk *“The Seven Sisters: The Great Oil Companies and the World They Made”* van Anthony Sampson. Hij gebruikt dit werk om aan te tonen hoeveel schade verschillende oliebedrijven in de wereld op het gebied van milieu aanrichten, zoals Shell en Anglo-Persian Oil Company. Vervolgens omschrijft hij deze ecologische schade als de schuld van de industriële landen. Hij beargumenteert dat de industriële landen degene zijn met de verantwoordelijkheid voor de opgebouwde ecologisch schuld en zet dit in perspectief met de financiële schuld die de ontwikkelingslanden met zich meedragen (Simms 2009, 100-106).

Hierin mist Simms echter een belangrijk punt, want de bijdrage van transnationale bedrijven ontbreekt in zijn argument. Het is onjuist om de industriële landen de schuld te geven van ecologische schade die TNCs hebben aangericht, in het bijzonder ook in relatie tot de financiële schuld. Het zijn namelijk de TNCs die zich vestigen in ontwikkelingslanden en daar vervolgens natuurgebieden uitputten en vervuilen.

Het lijkt in ieder geval noodzakelijk om ook transnationale bedrijven te betrekken in de definitie. Dit wordt in hoofdstuk twee verder toegelicht en onderbouwd. Daarnaast wordt

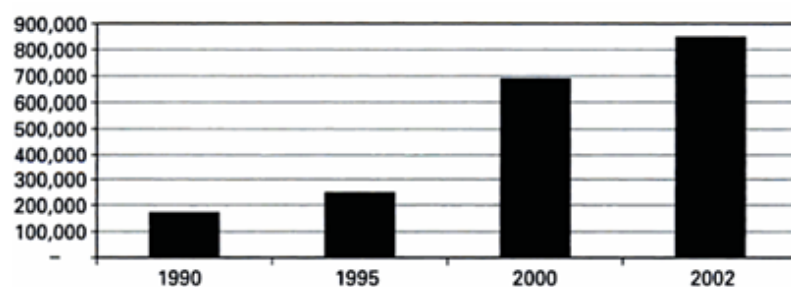
in hoofdstuk drie op basis van de case studie *Crude: The real price of oil* (2009) en de literatuur onderzocht of de veel gebruikte definities van ecologische schuld wel volledig zijn wanneer deze uitsluitend worden betrokken op statelijke actoren.

Hoofdstuk 2 Transnationale bedrijven

2.1 De rol van transnationale bedrijven op het gebied van ecologische schuld

In het eerste hoofdstuk hebben we gezien dat de wetenschappelijke definitie van ecologische schuld niet al omvattend is omschreven. Dit wordt zichtbaar in verschillende *case studies* waarbij ecologische schuld voornamelijk veroorzaakt wordt door transnationale bedrijven (Paredis et al. 2009, 5). Een voorbeeld hiervan is de *case study* die ook in dit onderzoek zal worden geanalyseerd, *Crude: The real price of oil* (2009). Hierbij gaat het over het transnationale bedrijf Chevron dat wordt beschuldigd van vervuiling van het Amazonegebied in Ecuador.

Transnationale bedrijven (TNCs) zijn bedrijven die in verschillende landen opereren en op verschillende plekken gevestigd zijn (Taylor et al. 2008, 334). In 2009 waren er wereldwijd 82.000 TNCs met ongeveer 810.000 buitenlandse vestigingen (Callies 2011, 606). In tabel 2.1 (overgenomen van Clapp & Dauvergne 2005, 159) is de groei van TNCs zichtbaar tussen 1990 en 2002.

Totaal aantal TNC vestigingen in de wereld in 1990, 1995, 2000 en 2002.

De gevolgen die TNCs met zich meebrengen uitten zich op verschillende wijzen, bijvoorbeeld op het gebied van cultuur of technologie. Ook op het gebied van ecologie zijn TNCs van grote invloed (Koenig-Archibugi 2004, 234). De discussie over de relatie tussen TNCs en het milieu kwam tijdens de *Rio United Nations Conference on Environment and Development* (UNCED) in 1992 voor het eerst aan de orde. De UNCED bracht de rol van TNCs op het gebied van milieuactiviteiten ter tafel en stelde de volgende vraag: “*What should be the relationship between TNCs and sustainable development?*” (Gleckman 1995, 93). TNCs werden voor de eerste keer aangesproken op milieu- en ontwikkelingskwesties. De impact van TNC activiteiten op het milieu is veelomvattend te noemen. Ongeveer vijftig procent van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen wordt veroorzaakt door TNCs. Daarnaast is 95 procent van de TNCs die in het buitenland investeren afkomstig uit industriële landen.

Kortom, TNCs spelen een betekenisvolle rol op het gebied van ecologische schuld. (Gleckman 1995, 94).

Echter, de rol van transnationale bedrijven bij het probleem van de ecologische schuld wordt vanuit de wetenschap niet erkend. Pas in 2002 werd door een NGO een definitie van ecologische schuld ontwikkeld waarbij niet alleen landen als veroorzaker worden gezien van ecologische schuld, maar ook andere actoren. Deze definitie is ontwikkeld door de milieuactivist Aurora Donosa van de NGO Acción Ecológica in Ecuador: *“The ecological debt is the responsibility that industrialized countries, and their institutions, banks, political economic and corporations have for gradual appropriation and control of world natural resources and the destruction of the planet caused by their patterns of production and consumption, typical of the development model which they hope to globalize, and which threatens local sustainability and perdurability* (Paredis et al. 2005, 7).

Opvallend aan deze definitie is dat bedrijven en andere actoren ook benoemd worden als mogelijke veroorzakers, maar dat het alleen gaat om de actoren in een bepaald land zelf. De actoren staan hierbij niet op zichzelf maar zijn als ware ‘onderdeel’ van een statelijke actor. Hierdoor wordt de verantwoordelijkheid voor ecologische schuld niet volledig bij een niet-statelijke actor zélf neergelegd. Het is dan ook essentieel om te onderzoeken wat de precieze relatie is tussen TNCs en statelijke actoren in het geval van milieuproblemen. Dit punt wordt hieronder nader uitgewerkt.

2.2 Politieke relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren

In deze scriptie wordt de rol van transnationale bedrijven gezien als een gemis in de definitie van ecologische schuld. TNCs zijn immers één van de belangrijkste globale actoren, aangezien de 300 grootste TNCs een kwart van de productiemiddelen van de wereld bezitten. Daarnaast is de jaarlijkse omzet van een gemiddelde TNC vergelijkbaar met, of hoger dan het BNP van een groot aantal landen ter wereld. Bovendien spelen TNCs een voorname rol op het gebied van milieupolitiek, omdat veel TNCs opereren in milieugevoelige sectoren. Om deze redenen is het cruciaal om de politieke relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren op het gebied van ecologische schuld grondig te onderzoeken (Clapp & Dauvergne 2005, 158).

Transnationale bedrijven staan sinds 1960 in de belangstelling van de wetenschap. Samuel Huntington vergeleek in 1970 transnationalisme met Europees kolonialisme. Tot dan toe hadden wetenschappers transnationale bedrijven gezien als nationale bedrijven met

internationale activiteiten. Huntington daarentegen beargumenteerde dat het Europees kolonialisme van de 18^e en 19^e eeuw te vergelijken was met de transnationale bedrijven die zich in het buitenland vestigden. Door de krachtige ontwikkeling en de groei van transnationale bedrijven kan gesteld worden dat TNCs tegenwoordig feitelijk staatloos zijn. Veel TNCs zijn niet of nauwelijks meer te koppelen aan een bepaald land, maar hebben meerdere vestigingen over de hele wereld. Daarnaast komt het vaak voor dat de nationaliteit van het bestuur van een bedrijf niet hetzelfde is als de oorspronkelijke nationaliteit van het bedrijf (Callies 2011, 602-603).

Globalisering speelt een doorslaggevende rol bij de groei van transnationale bedrijven. Globalisering is de groei van staten en andere actoren die deel uitmaken van de internationale handel en daarnaast is het een samenhang van een wereldwijde politiek, economie en cultuur die met elkaar integreren. De verschuiving van een nationale markt naar een globaliserende markt halverwege de 19^e eeuw door de groei van TNCs is bepalend voor de relatie tussen staten en TNCs. Het is voor nationale overheden steeds moeilijker geworden om bedrijven ter verantwoording te roepen voor hun gedrag (Koenig-Archibugi 2004, 235).

Binnen de politieke wereld wordt de opkomst van TNCs als een verontrustende ontwikkeling gezien. Dit komt door de grootte die een TNC vaak aanneemt en de ‘middelen’ die dit met zich meebrengt. TNC’s zijn van grote invloed op sociale en politieke groepen (Koenig-Archibugi 2004, 234). Deze invloed bestaat met name uit het feit dat staten voor een groot deel op economisch gebied afhankelijk zijn van TNCs. Naast de hoeveelheid TNCs en de hoeveelheid productiemiddelen die deze bedrijven bezitten, is er bovendien ook een sterke groei te zien van het *Foreign Direct Investment* (FDI) van TNCs. FDI is het direct investeren van een bedrijf in de productie van een land. In 1980 was er sprake van een FDI van 50 miljard dollar, terwijl dit bedrag in 1990 was gestegen tot een FDI van 200 miljard en in 2007 tot maar liefst 1.979 miljard dollar. Vervolgens daalde het FDI in 2008 naar 1.697 miljard dollar FDI, ten gevolge van de financiële crisis (Callies 2011, 606-609).

De dominante positie in de wereldeconomie van TNCs wordt door Jennifer Clapp & Dauvergne (2005) structurele macht genoemd. Door middel van deze machtspositie beïnvloeden de TNCs het functioneren van de *governance* en indirect het staatsbeleid, alsmede het reguliere gedachtegoed van een staat. Structurele macht is moeilijk te onderzoeken, maar wel degelijk van belang. Deze vorm van beïnvloeding wordt voornamelijk zichtbaar in het beleid dat staten – zowel nationaal als internationaal- nastreven. Het overheidsbeleid zal zich aanpassen aan de belangen van TNCs, zodat staten de bestaande investeringen van TNCs behouden of mogelijk nieuwe investeringen aantrekken. Dit wordt

voornamelijk veroorzaakt door de angst die bij staten aanwezig is of een bepaald milieubeleid negatieve effecten zal hebben op hun economie (Clapp & Dauvergne 2005, 160).

Naast de economische afhankelijkheid en het aantal TNCs, hebben de TNCs ook veel impact als een niet gebonden actor. Deze invloed komt tot uitdrukking in de vorm van lobbyactiviteiten. Deze strategie wordt vooral veel gebruikt door business belangengroepen en individuele TNCs op internationaal niveau. Voorbeelden van deze belangengroepen zijn *Business Council for Sustainable Development (BASD)*, en *World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)*. De opkomst van belangengroepen van TNCs in de jaren 90 was een reactie op de groeiende rol van ecologische NGOs. Tijdens de Rio Earth Summit in 1992 waren de individuele TNCs en hun belangengroepen sterk vertegenwoordigd. Dit was een groot verschil in vergelijking met de Stockholm Conference in 1972 waar dit niet het geval was (Clapp & Dauvergne 2005, 178).

Naast het lobbyen, hebben TNCs ook door middel van hun eigen gedragscodes invloed op de internationale politiek. Deze gedragscodes zijn een vorm van zelfregulatie met als doel vooruit te lopen op nationale en internationale regelgeving. Tijdens de Rio Earth Summit in 1992 en de WSSD in Johannesburg in 2002 legden de TNCs en belangenvertegenwoordigers van de TNCs aan de internationale wereld voor dat zij zich bewust zijn van de noodzaak van *corporate social- and environmental responsibility*. Om dit te bereiken richtten zij zich op vrijwillige vormen van gedragscodes op nationaal en internationaal niveau (Clapp & Dauvergne 2005, 178-180).

Een voorbeeld van ecologische gedragscodes voor TNCs zijn de 14.000 *Environmental management Standards*, deze codes zijn onderdeel van de *International Organization for Standardization's (ISO)*. Dit vrijwillige initiatief is ontwikkeld in 1990 en is één van de meest bekende vorm van gedragsregels van TNCs in de internationale wereld. De ISO 14.000 standaarden zijn standaarden met als doel TNCs te stimuleren om binnen hun management eigen doelen te creëren om het milieu te verbeteren. Als een bedrijf voldoet aan de ISO 14.000 standaarden krijgt het een certificaat (Clapp & Dauvergne 2005, 180). In 2010 waren er 223.149 certificaten in 159 landen uitgedeeld².

Bij overheden en bedrijven zijn initiatieven zoals ISO 14.000 zeer populair, maar binnen de NGOs maakt men zich zorgen over de vraag in hoeverre er sprake is van veranderingen door deze vorm van regelgeving. Volgens veel NGO's zijn TNCs voorstanders van zelfregulatie, omdat zij wettelijke bindende regels willen voorkomen op het gebied van

² International Organization for Standardization.
<http://www.iso.org/iso/home/standards/certification.htm> (14 juni 2013)

ecologische beleid.

Deze ‘politieke’ invloedrijke rol die TNCs wereldwijd bezitten, blijkt door de bovenstaande argumentatie in relatie te staan met de juridische relatie tussen transnationale bedrijven en statelijk actoren. Het blijkt echter dat strenge regelgeving door de uitoefening van macht van TNCs op het gebied van milieu uit blijft. Dit zal in de volgende paragraaf worden onderbouwd.

2.3 Juridische relatie tussen transnationale bedrijven en statelijke actoren

Zoals uiteengezet, komt in de politieke relatie tussen TNCs en statelijke actoren duidelijk naar voren dat TNCs van grote invloed zijn op de internationale ecologische politiek. Daarnaast blijkt het lastig te zijn om TNCs ter verantwoording te roepen op basis van vrijwillige gedragscodes. Wettelijk gezien zijn TNCs moeilijk juridisch te binden. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat het ingewikkeld is om te achterhalen via welke specifieke wet een TNC aangeklaagd kan worden. Zo is het vaak de vraag of het nationaal recht of internationaal recht toegepast moet worden. Ook is het, veelal lastig te bepalen volgens welk nationaal recht een TNC de regelgeving moet volgen.

Het voornaamste belang van de internationale wereld is het ter verantwoording kunnen roepen van TNCs op het gebied van milieuvervuiling. In de vorige paragraaf werd duidelijk dat TNCs hun politieke invloed gebruiken om de eigen regelgeving op vrijwillige basis te kunnen hanteren. Dit is één van de standaarden die als regelgeving gebruikt kan worden. Daarnaast zijn er nog twee juridische standaarden die als regelgeving ingezet kunnen worden. Dit zijn het internationale en nationale recht. Hierbij gaat het vooral over de discussie welke van deze twee standaarden gebruikt moeten worden bij TNCs (Fowler 1995, 19).

In het geval van nationaal recht is het moeilijk te bepalen volgens welke nationale wet een TNC de regelgeving moet naleven. Een TNC heeft namelijk de keuze om de wet van het land van de vestiging te hanteren, of de nationale wetgeving van het moederbedrijf te volgen. Om die reden is er ook vaak discussie over de vele gevestigde TNCs in ontwikkelingslanden. TNCs zijn over het algemeen gevestigd in ontwikkelingslanden, terwijl de moederbedrijven voornamelijk uit de ontwikkelde landen komen. Er wordt vaak gesuggereerd dat TNCs ervoor kiezen om zich in ontwikkelingslanden te vestigen vanwege de soepelere milieuwetgeving.

Meerdere onderzoeken bevestigen echter dat hier geen bewijs voor is. De voornaamste reden voor TNCs is de beschikbaarheid van goedkope arbeidskracht in ontwikkelingslanden. Uit onderzoek blijkt evenwel dat er een groei is van TNCs werkzaam in milieugevoelige sectoren die zich vestigen in ontwikkelingslanden. Kortom, het hanteren van nationaal recht is

een keuze van de TNCs en betekent dat zij hierdoor invloed hebben op de regelgeving die zij hanteren (Fowler 1995, 16- 27). Een voorbeeld hiervan is de *case study* van *Crude: The real price of oil*. In deze zaak hebben de burgers van Ecuador Chevron aangeklaagd voor vervuiling van het Amazonegebied en heeft Chevron er voor gekozen om volgens de wetgeving van Ecuador de rechtszaak voort te zetten (zie hoofdstuk drie).

Naast nationale wetgeving bestaat er ook internationale wetgeving. Er is evenwel nog niet één vaste vorm van internationaal milieurecht die inzetbaar is voor TNCs. Om die reden speelt er in de wetenschap voornamelijk een discussie over de juridische vorm waarnaar gehandeld moet worden. Economische critici benoemen dat internationale wetten niet effectief zijn op economisch gebied, omdat deze niet in het voordeel zijn van de concurrentiepositie van TNCs. De zorg die milieuactivisten verwoorden is dat universele standaarden op het gebied van internationaal milieurecht niet het grote effect zullen hebben, doordat dit recht samengesteld is door teveel staten en actoren samen. Deze wetten vertegenwoordigen hierdoor eerder de belangen van verschillende actoren, dan dat ze daadwerkelijk het milieu beschermen (Fowler 1995, 17- 21).

Eén van de initiatieven op internationaal gebied is de *North American Agreement on Environmental Cooperation* (NAAEC). Dit is een onderdeel van de *North American Free Trade Agreement* (NAFTA) die in 1994 is opgericht. De NAAEC is een overeenkomst op het gebied van de bevordering en handhaving van milieurecht en regelgeving. Volgens dit verdrag is iedere staat verantwoordelijk voor de handhaving van zijn eigen milieu regelgeving. Door de oprichting van de NAAEC heeft ieder deelnemende staat aan deze overeenkomst het recht om zich te mengen in de naleving. Daarbij hebben de deelnemende staten ook het recht om te sanctioneren. Uiteindelijk is deze overeenkomst niet volledig van de grond gekomen, maar heeft zij wel bijgedragen aan de medezeggenschap van staten onder elkaar op het gebied van milieurecht (Hermann 1995, 287-288).

Een andere vorm van regelgeving voor TNCs is de Alien Tort Claims Act (ATCA). De ATCA is opgericht in 1789 en valt onder de civiele wetgeving van de Verenigde Staten. Deze wetgeving werd destijds gebruikt door niet-VS actoren als er sprake was van aangerichte schade door onrechtmatige daad, wegens het schenden van het internationaal recht. Sinds 1980 wordt deze wetgeving gebruikt om buitenlandse individuen of niet-statelijke actoren aan te klagen, wanneer zij schuldig zijn aan het schenden van mensenrechten. Sinds de rechtelijke uitspraak in *Doe vs Unocal* kan deze wetgeving ook gebruikt worden om bedrijven te straffen wanneer zij de internationale mensenrechten schenden in het buitenland. De Amerikaanse rechtbanken hebben van de internationale gemeenschap hiervoor

toestemming gekregen (Paredis et al. 2009, 102-104).

Terwijl de ATCA voornamelijk op het gebied van de mensenrechten wordt gebruikt, is er een trend ontstaan om deze ‘act’ ook te gebruiken voor milieukwesties. In vele gevallen wijzen de rechtbanken deze verzoeken af, omdat deze kwesties niet onder mensenrechten vallen. Ook in het geval van de *case study* is er een verzoek gedaan om Chevron op basis van de ATCA te vervolgen, maar uiteindelijk is er gekozen voor de nationale wetgeving van Ecuador. Ook in dit geval zagen de rechtbanken van de VS de ATCA niet als passende wetgeving (Paredis et al. 2009, 102-104). Gesteld kan worden dat er op internationaal niveau juridisch gezien weinig vast staat voor TNCs op het gebied van ecologische kwesties. TNCs gebruiken bij voorkeur hun eigen vrijwillige gedragsregels als regelgeving en in rechtszaken wordt in beginsel de nationale wetgeving gebruikt waartussen TNCs kunnen kiezen.

Tot slot is het van belang om te vermelden dat het creëren en het controleren van de regelgeving betreffende TNCs de verantwoordelijkheid is van de staat. Deze regelgeving moet als doel hebben om de rechten van mens en milieu te beschermen, die door TNCs worden geschonden. In veel van de gevallen gaan de rechten van de mens en het beschermen van het milieu samen. Op het moment dat een milieugebied vervuild is, brengt dit vaak ook de gezondheid van mensen in gevaar. Geconcludeerd kan worden dat het schenden van het milieu vaak is verbonden met de schending van de mensenrechten (Ook: Hermann 1995, 287).

2.4 Theoretische bezwaren

Ook in deze paragraaf – op basis van de bovenstaande paragrafen - zal de aandacht worden gericht op de volgende vraag “wat zijn de theoretische bezwaren tegen de dominante definitie van ecologische schuld en zijn deze steekhoudend?”.

Net als bij het concept ecologische schuld, zijn de theorieën over transnationale bedrijven nog in ontwikkeling. Met name in het geval van de juridische relatie tussen TNC’s en statelijk actoren. De basis van regelgeving voor TNCs komt neer op vrijwillige gedragsregels, omdat er internationaal gezien juridisch weinig is vastgelegd voor TNCs. Met als gevolg dat zij de macht hebben op het gebied van internationaal milieurecht. Hierdoor zijn de TNCs genoodzaakt om nationale wetgeving volgen, waarin zij met name de keuze hebben om de wet van het land van vestiging te hanteren, of de nationale wetgeving van het moederbedrijf te volgen. Hierdoor bezitten TNCs een invloedrijke positie op het gebied van wetgeving.

De positie van TNCs in politieke relatie tot statelijke actoren kan ook gedefinieerd

worden als invloedrijk. In het bijzonder op economisch gebied, omdat veel landen hierbij in hoge mate afhankelijk zijn van TNCs. Met gevolg van dien, waarbij statelijk actoren niet optreden tegen niet-statelijke actoren – in dit geval TNCs – uit angst om investeringen van TNCs mis te lopen. Hierdoor stellen statelijke actoren het (nationaal) economische belang boven het milieuprobleem.

In de Noord-Zuid relatie zijn de Noordelijke landen grotendeels geïndustrialiseerde landen. In deze landen bestaat het economische systeem voornamelijk uit het kapitalisme, waarin de vrije markt een centrale rol speelt. In dit economische systeem staan de private actoren in principe los van de overheid. Het is daarom niet aan de statelijke actoren om de schuld van niet-statelijk actoren op zich te nemen, zoals de veel gebruikte definities van ecologische schuld lijken te omschrijven. De verantwoordelijkheid van de staat is om regelgeving te creëren waardoor niet statelijk actoren – in dit geval TNCs - ter verantwoording worden geroepen in hun werkzaamheden. Gezien deze invloedrijke rol van TNCs kan er aangenomen worden dat op korte termijn de internationale regelgeving niet strenger gemaakt zal worden.

Het is belangrijk om ecologische schuld zo breed en ruim mogelijk te definiëren waardoor ook niet-statelijke actoren – in dit geval TNCs - worden opgenomen in het concept ecologische schuld. Met als reden dat een wetenschappelijk verantwoorde definitie van het concept ecologische schuld mogelijk een basis biedt aan de internationale regelgeving en hierdoor de invloedrijke positie van TNCs in positieve zin kan veranderen. Daarnaast zal een breder geformuleerde definitie ervoor zorgen dat de wereldgemeenschap bewust wordt van het vervuilende gedrag van TNCs, waardoor statelijke actoren worden gedwongen om het belang van het milieu boven het economische belang van de staat te stellen. .

Gesteld kan worden dat het cruciaal is om ook TNCs op te nemen in de definitie van ecologische schuld. Met als reden dat zij een belangrijke rol vervullen in het wereldwijde ecologische probleem, zowel als vervuiler en als invloedrijke actor. In het volgende hoofdstuk zullen deze theoretische bezwaren worden getoetst aan de hand van de *case study Crude: The real price of oil (2009)*.

Hoofdstuk 3 Case study Crude: The real price of oil

In dit hoofdstuk zullen bovenstaande bevindingen en theoretische bezwaren uit hoofdstuk één en twee worden getoetst aan de *case study Crude: The real price of oil* (2009). Dit is een documentaire uit 2009, die geregisseerd is door documentairemaker Joe Berlinger. In paragraaf één wordt de *case study* op basis van de documentaire in detail toegelicht. In paragraaf twee wordt de *case study* getoetst aan het concept ecologische schuld en de bevindingen van transnationale bedrijven in politieke en juridische relatie tot ecologische schuld.

3.1 Crude: The real price of oil

Inwoonster van het Amazonegebied van Ecuador zingt aan het begin van de documentaire dit liedje:

Pero hoy yo voy a cantar para ustedes: Vivíamos a orillas del río de aguas ricas y cristalinas. Con la llegada de la compañía y su contaminación. Hoy mis hermanos están muertos. Soy la única sobreviviente de mi familia. El mensaje de mi canción es decirle al mundo para que el mundo pueda saber lo que se ha hecho. Me preocupa el future. ¿Qué va a pasar con los niños? ¿Qué va a ser de mi pueblo? “

“I will sing for you: We lived upon the river of rich clear waters. With the arrival of the company and their contamination. My brothers are now dead. I am the only survivor of my family. The message of my song is to tell the world, so that the world can know what has been done. I worry about the future. What will happen to the children? What will become of my people?”(Berlinger 2009)

Voor dit scriptieonderzoek wordt gebruik gemaakt van de *case study: Crude: The real price of oil* (2009). Dit is een documentaire over de oliemaatschappij Texaco – inmiddels opgegaan in Chevron – die tussen 1964 en 1992 grote hoeveelheden giftig olieafval in de Amazone van Ecuador dumpte tijdens het olieboeren. Deze activiteiten van Chevron hebben geleid tot ernstige vormen van vervuiling van lucht, water en grond in het Amazonegebied. De gevolgen voor de gezondheid van de inwoners werden onder andere zichtbaar door de sterke toename van het aantal kankergevallen en huidziektes. De oliemaatschappij legde de oorzaak van het probleem echter bij het bestaan van slechte sanitaire voorzieningen en was van mening dat de toename van de kankergevallen niet wetenschappelijk te bewijzen viel. Daarnaast werd de verantwoordelijkheid bij de staatsoliemaatschappij Petroecuador gelegd die het olieboeren in

1990 had overgenomen (Berlinger 2009).

De bewoners van het Amazonegebied (ca. dertigduizend) spanden in 1993 een gezamenlijke rechtszaak tegen Texaco aan, vanwege de vernietiging en vervuiling van hun natuurlijke leefomgeving. Milieuactivisten stellen dat dit Amazonegebied wereldwijd het grootste vervuilde gebied (ruim 2700 m²) is. De aanklagers – de bewoners van het Amazonegebied – noemden zichzelf ook *Los Afectados*, dit betekent de slachtoffers³. Regisseur Joe Berlinger volgde deze zaak drie jaar en maakte hierover de meermaals bekroonde documentaire *Crude: The real price of oil*. Berlinger volgde tijdens de documentaire de advocaat Pablo Farjado die oorspronkelijk in dat gebied was opgegroeid en ook in de olie-industrie van Texaco had gewerkt. Hij zag met eigen ogen de vervuiling en verwoesting van zijn leefomgeving (Berlinger 2009).

Eerst werd de rechtszaak voorgelegd aan het Amerikaanse rechtssysteem, maar op basis van de keuze van Chevron werd de rechtszaak verplaatst naar Ecuador. De procedure leverde een vertraging van tien jaar op. Een dergelijke vertraging bracht hoge kosten met zich mee en de rechtszaak heeft alleen plaats kunnen vinden door de investeringen van een Amerikaans advocatenkantoor. Daarnaast is de advocaat Steven Donziger – afgestudeerd aan ‘Harvard Law School’ - 14 jaar lang nauw betrokken geweest bij de zaak door middel van een adviserende rol voor Pablo Farjado⁴.

De aanklagers werden door Chevron er van beschuldigd dat Pablo Fajardo en het Amerikaanse advocatenkantoor deze rechtszaak aanspanden uit puur winstbejag. Er zijn meerdere argumenten tegen deze beschuldigingen in te brengen. Het Amerikaanse advocatenkantoor opereerde niet volledig pro deo, maar rekende een lager tarief dan bij vergelijkbare zaken. Daarnaast was het salaris van Pablo Fajardo zeer laag en heeft Fajardo (financieel gezien) een lange weg moeten afleggen om zijn studie rechten te kunnen afronden en zijn gezin te onderhouden. Ook heeft Pablo Fajardo een mensenrechtenorganisatie opgericht waarin hij gratis juridisch advies gaf aan de inwoners van het Amazonegebied in Ecuador. Deze casus is eerder een inspiratie geweest voor zijn rechtenstudie, dan een winstgevend doel voor Fajardo (Berlinger 2009).

³ William Langewiesche (2007). ‘Jungle Law’.
<http://www.vanityfair.com/politics/features/2007/05/texaco200705> (10 juni 2013)

⁴ William Langewiesche (2007). ‘Jungle Law’.
<http://www.vanityfair.com/politics/features/2007/05/texaco200705> (10 juni 2013)

In tekstvak 3.2 maken de uitspraken van de advocaat Pablo Farjado en de woordvoerder van Chevron, Kent Robertson de standpunten van beide partijen duidelijk.

Tekstvak 3.2

Kent Robertson woordvoerder van Chevron over de aanklagers:

“They made up their story for their own financial gain. Their frequently a group of con man”.

Advocaat Pablo Farjado:

“Once you investigate , you know who is lying in this case” (Berlinger 2009).

Chevron heeft zelf een onderzoek verricht waaruit zij concluderen dat Texaco geen schade heeft aangericht in het Amazonegebied in Ecuador. In het begin van de documentaire blijkt uit verschillende conversaties tussen de advocaten van beide partijen – tijdens de eerste fase van de rechtszaak die bestaat uit veldonderzoek ter plaatse – dat Chevron systematisch de schade ontkent (zie hiervoor tekstvak 3.3 en 3.4). Uit onderzoek is gebleken dat Texaco destijds bij de overdracht aan Petroecuador het olieplatform niet goed heeft opgeruimd en de schade niet heeft hersteld. Voorbeelden hiervan zijn de olieputten die destijds zijn ontstaan door de werkzaamheden van Texaco.

Deze olieputten zijn dicht gegooid met aarde in plaats van –zoals volgens de milieuregelgeving - leeg gehaald. Hierdoor leek het gebied in eerste instantie hersteld te zijn, maar lekten er nog steeds giftige chemicaliën de Amazone in. Dit hield verband met de afvoer van de putten, die eindigden in de omliggende rivieren. Zodra het regende, overstroomden de putten waarbij deze stoffen vrij kwamen en met het water meegevoerd werden. Het water uit deze rivieren werd door de bevolking van het Amazonegebied gebruikt als drinkwater en om zich in te wassen (Berlinger 2009).

Tekstvak 3.3

Advocaat Adolfo Callejas van Chevron:

“Here we will see something that is common in every oil operation, yet had been demonized by the plaintiffs. The production stations are necessary, and are the technology that has been used and is still used in all crude oil production activities around the world”.

Advocaat Pablo Fajardo:

“They try to deceive public opinion, the court, and everyone at this inspection by making us believe that such practices were the way people operated in the entire world. That’s a complete lie, your honor. More than a billion gallons of poisonous toxic water were dumped into marshes and rivers of this area. What the people demand is the complete remediation of the area Texaco contaminated”.

Advocaat Adolfo Callejas van Chevron:

“What these people seek, your honor, is not environmental remediation. It’s not a clean-up it’s not a better quality of life. It’s two checks” (Berlinger 2009).

Tekstvak 3.4

Verpleegkundige in het lokale ziekenhuis in Cofan, Ecuador:

“Out of every twenty babies that are born, 15 or 16 have this same skin condition. As long as we consume this water, it seems that the children will keep having these skin problems”.

Sara Mcmilley, directeur milieuwetenschapper van Chevron geeft een reactie op de toename van het aantal kankergevallen en huidziektes in het Amazonegebied:

“It has nothing to do with oil, it has to do with bad sanitation” (Berlinger 2009).

Later in de documentaire erkent Chevron alsnog de schade aan het gebied, maar legde vervolgens de volledige schuld van de vervuiling bij de huidige staatsoliemaatschappij Petroecuador. Pablo Fajardo en de omwoners erkennen het operationele probleem bij Petroecuador, maar getuigen dat de technieken die worden gebruikt om de olie te winnen identiek zijn aan die van Texaco destijds. De door Texaco opgebouwde schuld staat nog steeds ter discussie. De huidige president Rafael Corea is de eerste president die het vervuilde gebied van Ecuador bezocht en hij zegt hier tijdens zijn bezoek het volgende over:

Tekstvak 3.5.

President Rafeal Correa:

“This pit was never used by Petroecuador and now Texaco doesn’t deny the environmental damage, but they blame Petroecuador. The world needs to know about this” (Berlinger 2009).

De olieput in kwestie was destijds bedekt met aarde en zag er op het eerste gezicht uit als een stuk kale grond. Deze bedekte put was daadwerkelijk niet gebruikt door Petroecuador.

Naast het ontkennen van de schade en het vervolgens doorschuiven van de schuld, beargumenteert Chevron dat de werkzaamheden van Texaco destijds legaal waren en dat juridisch gezien de inwoners van het Amazonegebied daar helemaal niet hadden mogen wonen. Zie hiervoor Tekstvak 3.6

Tekstvak 3.6

Pablo Fajardo:

“It was Texaco’s standard procedure to direct production water and toxic waste into the natural paths and riverbeds. They dumped directly into a stream that leads into the Pisurie River which crosses the Cofán community of Dureno and the meets the Aguarico River, which passes through more indigenous communities in this area”.

Advocaat Adolfo Callejas van Chevron:

“First of all, this by a legal and logical definition, an Ecuadorean oil industry area. People shouldn’t be living here. This oliestation was drilled because the Ecuadorean government decided to do so in the 1960s to open this area for oil exploration and exploitation. This is industrial exploitation permitted by the law. This is not contamination” (Berlinger 2009).

Naast het onderzoek van Chevron heeft een objectief orgaan - dat niet verbonden is aan Chevron of de inwoners van het Amazonegebied - onderzoek gedaan naar de vervuiling en geconcludeerd dat er voor ongeveer 27 miljard euro aan schade was aangericht. De rechter was evenwel niet verplicht om dit onderzoek te gebruiken, maar duidt wel aan dat Chevron schuld heeft aan de ecologische schade die dit bedrijf heeft aangericht tijdens het olieboeren. Voordat dit onderzoek kon plaats vinden is er een lange strijd geweest. Chevron heeft namelijk de rechter in Ecuador zo ver gekregen om alleen het door hen verrichtte onderzoek tijdens de rechtszaak te gebruiken als bewijs. Voordat deze afspraak werd terug gedraaid hebben de aanklagers behoorlijk wat werk moeten verrichten (Berlinger 2009). Dit is één van de voorbeelden waarbij Chevron het onderzoek wilden beïnvloeden en de rechtszaak wilden vertragen, mogelijk in de hoop dat de aanklagers de zaak zouden laten vallen of wegens financiële redenen moesten staken.

Het doorzettingsvermogen van Pablo Farjardo, de investeringen van Steven Donziger en de hulp van zanger Sting en zijn vrouw Trudie Styler - vanuit de *Rainforest Foundation* - hebben er toe geleid dat de rechtszaak uiteindelijk met succes is afgerond. Trudie Styler bezocht in de documentaire het Amazonegebied en organiseerde vervolgens een benefietconcert in de VS. Daarnaast zorgde zij via de *Rainforest Foundation* voor tijdelijke schone watervoorzieningen in het Amazonegebied van Ecuador. In de documentaire wordt

duidelijk dat deze publiciteit heeft gezorgd voor een versnelling in de rechtszaak (Berlinger 2009).

De documentaire wordt afgesloten met het gegeven dat de rechtszaak nog vele jaren zou gaan duren. Aangezien er in april 2008 een archief aan stapels van informatie werd ingericht. De rechter moest eerst de informatie uit dit archief bestuderen, voordat er een uitspraak over gedaan kon worden (Berlinger 2009). Uiteindelijk is er in februari 2011 een uitspraak gedaan over de rechtszaak tussen de bevolking van het Amazonegebied in Ecuador en de oliemaatschappij Chevron. Hierbij moest Chevron een schadevergoeding van 6,6 miljard euro betalen aan de inheemse gemeenschappen van het Amazonegebied in Ecuador. Dit bedrag werd later verhoogd tot 14 miljard euro, omdat Chevron weigerde om excuses aan te bieden aan de gedupeerden⁵.

3.2 Toetsing *Case study Crude: The real price of oil*

Door de *case study Crude: The real price of oil* te toetsen aan de gebruikte definities van ecologische schuld - van Martinez-Allier en Paredis et al. - komt naar voren dat er in bepaalde mate sprake is van ecologische schuld. Ten eerste, omdat in het geval van de case het gaat om ongelijke ruil waarbij de vervuiling in een relatief arm gebied - zoals Ecuador - niet wordt gecompenseerd. Daarnaast halen de bewoners van het Amazonegebied geen voordeel uit de praktijken van de olieproductie en kan er worden gesproken over onevenredig gebruik van milieuruimte. De toetsing van de *case study* geeft weer dat het Amazonegebied van Ecuador is beschadigd door de productie en consumptie vanuit Chevron gedreven. Echter, kan het voorgevallene niet zuiver gedefinieerd worden als ecologische schuld, omdat de definitie slechts een Noord-Zuid relatie op het gebied van statelijke actoren beschrijft. Chevron kan volgens de definitie van het concept niet schuldig gevonden worden aan ecologische schuld, omdat transnationale bedrijven niet zijn opgenomen in de definitie van ecologische schuld.

Het opnemen van TNCs in de definitie van ecologische schuld is van groot belang, omdat TNCs één van de grootste milieuvvervuilers zijn in de wereld. Bovendien beschrijft de literatuur ecologische schuld met name aan de hand van oliemaatschappijen en andere TNCs. Dit is in strijd met de veel gebruikte definities waarin alleen statelijke actoren zijn opgenomen. Het lijkt alsof TNCs in de literatuur worden genegeerd of dat de schuld van

⁵ Marjolein van de Water (2012). 'Miljardenboete Chevron in Ecuador'. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3106254/2012/01/05/Miljardenboete-Chevron-in-Ecuador.dhtml> (25 maart 2012)

milieuvervuiling op de statelijke actoren wordt afgeschoven. In tegenstelling tot de *case study* waarin een TNC – zoals Chevron - klaarblijkelijk niet wordt genegeerd, maar immers ter verantwoording wordt geroepen.

De theoretische bezwaren uit hoofdstuk twee, zoals de beperkte internationale milieuregelgeving en de invloedrijke positie die TNCs wereldwijd bezitten, komen zichtbaar terug in de *case study*. De invloedrijke positie van Chevron als TNC is met name zichtbaar door de manier waarop zij de rechtszaak proberen te winnen, waarbij financiële middelen in worden gezet om de zaak zo lang mogelijk te vertragen.

In het geval van de *case study* staat dit in relatie met de beperkte regelgeving. Het feit dat Chevron er voor heeft gekozen om de rechtszaak van de Verenigde Staten naar Ecuador te verplaatsten is hierbij van belang geweest. Ten eerste kostte deze procedure veel tijd. Daarnaast wordt er in Ecuador geen gebruik gemaakt van een jury in de rechtbank en is het noodzakelijk om door middel van bewijs op papier de zaak te winnen. Dit resulteerde in een papier werk van duizenden pagina's. Hierdoor was de zaak alleen af te ronden door een rechter aan te nemen voor twee jaar fulltime om het papierwerk door te nemen.

Deze strategie van Chevron om de zaak zo lang mogelijk te vertragen was gericht op het feit dat zij verwachtte dat de aanklagers op een gegeven moment de rechtszaak niet meer konden financieren. Dit maakt de invloedrijke (politieke) positie van TNCs waarneembaar, omdat de gehele zaak gebaseerd is op het vermogen van de partijen. Op dat gebied wint Chevron – of een andere TNC – altijd.

Naast bovenstaande analyse van de *case study*, werd ook duidelijk in hoeverre publiciteit van belang was in deze rechtszaak. Zo werd de bekendheid van zanger Sting en zijn vrouw Trudie Styler – vanuit hun *Rainforest Foundation*- gebruikt om voor deze rechtszaak publiciteit te creëren. Pas na deze publiciteitsstunt werd de rechtszaak door de media opgepakt en kwam er steun vanuit de gehele wereld. Het is duidelijk zichtbaar in de documentaire dat deze publiciteit heeft gezorgd voor een versnelling in de rechtszaak. Dit levert een belangrijke onderbouwing voor de argumentatie dat TNCs - zoals Chevron - van buitengewoon grote invloed zijn op internationaal gebied.

De aanklagers in deze zaak hadden geen been om op te staan als een Amerikaans advocatenkantoor hen niet de financiering had verleend en als er geen beroemdheden waren ingezet voor de publiciteit. Het feit dat er een rechtszaak heeft kunnen plaatsvinden is op zijn minst wonderbaarlijk te noemen. TNCs beschikken immers over het geld en macht om dit soort situaties te beïnvloeden. Het heeft maar liefst achttien jaar geduurd voordat er een einde kwam aan deze rechtszaak. In de tussentijd zijn de inwoners van het Amazonegebied qua

leefomstandigheden en gezondheid op negatieve wijze beïnvloed.

Deze casus is een veelzeggend voorbeeld van de negatieve rol die TNCs op het gebied van ecologie en mensenrechten kunnen spelen (Zie hiervoor tekstvak 3.7). Daarnaast maakt de casus zichtbaar hoe cruciaal de rol van TNCs is binnen het concept ecologische schuld. Bovendien kan er geconcludeerd worden dat de regelgeving voor TNCs verscherpt moet worden om primair dit soort situaties te voorkomen en secundair veel sneller juridisch kunnen worden aangepakt.

Tekstvak 3.7

Luis Yanca coördinator, vertegenwoordiger van de inwoners van het Amazonegebied:

“This case will set a precedent so that these types of crimes committed by transnational companies who come to our country to take our resources will not have impunity”.

Steven Donziger, Amerikaanse advocaat die samen met Pablo Fajardo de inwoners van het Amazonegebied vertegenwoordigt:

“We are fighting one of the most powerful companies in the world. This trial is a miracle”
(Berlinger 2009).

Conclusie

In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal: “hoe houdbaar is de dominante definitie van het concept ecologische schuld, mede in het licht van de specifieke case studie *Crude: The real price of oil?*”. Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan geconcludeerd worden dat de huidige - veel gebruikte - definities van het concept ecologische schuld niet houdbaar zijn, omdat het van belang is om ook transnationale bedrijven als actor op te nemen in de definitie. De eerste reden hiervoor is het feit dat naast statelijke actoren ook transnationale bedrijven één van de grootste vervuilers zijn. Daarnaast hebben TNCs een invloedrijke positie in de internationale wereld in relatie tot statelijke actoren, waardoor zij op ecologisch gebied buiten gewoon machtig zijn. De *case study Crude: The real price of oil* (2009) is een voorbeeld van een situatie waarin sprake is van ecologische schuld met daarin een TNC als schuldige in plaats van een nationale staat. Deze case studie bevestigt het belang van het opnemen van TNCs binnen de definitie van ecologische schuld.

De volgende argumenten onderbouwen de bovenstaande conclusie. Ten eerste is uit dit onderzoek gebleken dat het concept ecologische schuld op vele verschillende manieren wordt gedefinieerd, zowel vanuit het perspectief van NGO's als op basis van wetenschappelijk onderzoek. Het ontstaan van een definitie van ecologische schuld is oorspronkelijk begonnen tijdens de campagnevoering van NGO's voor klimaatverandering. In hoofdstuk één zijn voorbeelden van verschillende definities gegeven. Uit dit onderzoek komt ook naar voren dat er niet één dominante definitie van ecologische schuld in de literatuur gehanteerd wordt. Hierbij is wel vastgesteld dat twee definities de overhand in de literatuur hebben. Dit betreft de definitie van Joan Martinez-Alier, de grondlegger van het concept ecologische schuld alsmede de definitie van Paredis et al. in de bundel “*The Concept of Ecological Debt: its Meaning and Applicability in International Policy*”, die met regelmaat in de huidige literatuur wordt gebruikt.

Wat er overeenkomt in de vele definities van ecologische schuld is de primaire focus op statelijke actoren. Opvallend is dat - naast statelijke actoren - één van de grootste ecologische vervuilers niet wordt genoemd in de definitie, namelijk, transnationale bedrijven. Deze niet-statale actoren zijn naast belangrijke vervuilers ook één van de meest invloedrijke actoren op politiek gebied. In de Noord-Zuid relatie spelen TNCs een cruciale rol. Het noorden bestaat naast staten uit meerdere andere actoren die zich schuldig maken aan ecologische vervuiling, uitputting en aantasting.

Dit komt ook naar voren in de specifieke *case study* die binnen dit onderzoek werd

verricht. De case studie *Crude: The real price of oil* (2009), geeft een situatie weer waarbij sprake is van ecologische schuld die is veroorzaakt door het transnationale bedrijf Chevron. Naast de letterlijke beelden in de documentaire die weergeven hoe de oliemaatschappij Texaco – inmiddels opgegaan in Chevron – het Amazonegebied van Ecuador door hun werkzaamheden heeft vervuild, wordt ook de internationale positie van TNCs duidelijk. De machtspositie van TNCs ten opzichte van statelijke actoren is groot. Deels veroorzaakt door de hoeveelheid TNCs in de wereld en het feit dat zij de beschikking hebben over productiemiddelen, maar ook door het feit dat statelijke actoren voor een groot deel afhankelijk zijn van de investeringen van TNCs. Hierdoor hebben TNCs een bepaalde angst cultuur gecreëerd bij staten, waardoor TNCs invloed uit oefenen op internationaal georiënteerde beslissingen.

Dit is ook zichtbaar op het gebied van de beperkte regelgeving voor TNCs binnen het internationaal milieurecht. TNCs beschikken over een machtige positie waarbij zij zich wereldwijd vestigen (voornamelijk in ontwikkelingslanden). Vanuit deze posities krijgen de TNCs het voor elkaar om zich slechts aan zelfgemaakte “vrijwillige” gedragsregels te hoeven conformeren bij de uitvoering van hun werkzaamheden.

Naast deze gedragsregels kan er gebruik gemaakt worden van de nationale wetgeving van de landen waarin de TNCs gevestigd zijn of van de wetgeving van het moederland van het bedrijf. Veelal mag de TNC zelf een keuze maken. Zo heeft Chevron in de onderzochte case studie er voor gelobbyd om de rechtszaak halverwege te verplaatsen van de Verenigde Staten naar Ecuador, teneinde de nationale wetgeving van dit laatste land te kunnen volgen. Hierbij kan de keuze in het voordeel zijn van de TNC.

In de documentaire werd benoemd hoe bijzonder het was dat er überhaupt een rechtszaak was gestart, aangezien de slachtoffers in deze situatie zich in een onmogelijke financiële situatie bevinden om te kunnen strijden tegen een grootschalig en kapitaalkrchtig bedrijf zoals Chevron. Het feit dat de inwoners van het Amazonegebied in Ecuador de zaak na achttien jaar hebben gewonnen kan als een doorbraak worden gezien en fungeert als een voorbeeld voor vele andere benadeelden. Daarnaast benoemt de *case study* het belang om gevallen van ecologische schuld - die worden veroorzaakt door TNCs - wereldwijd aan te pakken en op wetenschappelijke wijze afdoende te definiëren.

Tot slot is uit dit onderzoek gebleken dat zowel de wetenschappelijke definitie van ecologische schuld als de wettelijke regelgeving rondom TNCs volop in ontwikkeling zijn. Dit betekent dat het samenbrengen van deze twee concepten een lastige opgave zal vormen. Echter, het samenbrengen van deze twee concepten binnen het hedendaagse ecologische debat

is desalniettemin belangrijk en zeker niet onmogelijk. De *case study* laat zien dat TNCs wel degelijk terecht kunnen worden gesteld voor het veroorzaken van ecologische schade, en dat dit in de toekomst wellicht kan worden voorkomen.

Literatuur

Boeken:

- Agyeman, J., Bullard, R.D., Evans, B. (2003) *Just Sustainibilities: Development in an Unequal World*, (Londen: MIT Press Edition).
- Clapp, J., Dauvergne P. (2005) *Paths to a Green World: The Political Economy of the Global Environment*, (Cambridge, Massachusetts, Londen: The MIT Press)
- Jones, P.J. & Jacobs, R (2007) *Terra Incognita; Globalisering, ecologie rechtvaardige duurzaamheid*, (Gent: Academia Press).
- Paredis E., Goeminne G., Vanhove W., Maes F., Lambrecht J. (2009), *The Concept of Ecological Debt: its Meaning and Applicability in International Policy*, (Gent: Academia Press).
- Simms, A. (2009) *Ecological Debt: Global Warming & the Wealth of Nations*, (Londen, New York: Pluto Press).
- Willets, P. (2008) 'Transnational Actors and International Organizations in Global Politics' in J. Baylis, S. Smith and P. Owens (red.) *The Globalization of World Politics* (Oxford: University Press) 334-335.

Artikelen:

- Callies, G.P. (2011), "Introduction: Transnational Corporations Revisited", *Indiana Journal Globe Legal Studies*, 2: 601-616.
- Cranston, G.R., G.P. Hammond & R.C. Johnson. (2010), "Ecological Debt: Exploring the Factors that Effect National Footprints", *Journal of Environmental Policy & Planning*, 12:2 121-140.
- Foster, J.B. & B. Clark (2004) "Ecological Imperialism: The Curse of Capitalism", *Social Register*, 2004: 186-201.
- Fowler, R.J. (1995) "International Environmental Standards for Transnational Corporations". *Environmental Law Review*, 25:1 17-22
- Gleckman, H. (1995) "Transnational Corporations 'Strategic Responses to 'Sustainable Developmten'", *Green Blobe Yearbook*, 93-106.
- Goeminne, G. & E. Paredis (2010) "The Concept of ecological debt: Some Steps Towards an Enriched Sustainability Paradigm", *Environmental Development Sustainability*, 12:691-712.

- Hurtig, A.K. & San Sebastian, M. (2005) “Epidemiology vs epidemiology: the case of oil exploitation in the Amazon basin of Ecuador”, *International Journal of Epidemiology*, 1170-1172
- Koenig-Archiburg M. (2004) “Transnational Corporations and Public Accountability”, *Government and Opposition an international journal of comparative politics*, 39 (2):234-259.
- Mickelson, K. (2005) “Leading Towards A Level Playing Field, Repaying Ecological Debt, Or Making Environmental Space: Three Stories About International Environmental Cooperation”, *Law Journal*, 1&2: 137-170.
- Nye, J.S. & Keohane, R.O. (2003) “Transnational Relations and World Politics: an Introduction”, *International organization*, 3: 329-349.
- Olsen, J.E. (2002) “Global Ethics and the Alien Tort Claim Act: a summary of three cases within the oil and gas industry”, *Management Decision*, 40/7:720-724.
- Peterson, M.J. (1992) “Transnational Activity, International Society and World Politics” *Millennium Journal of International Studies*, 21:371-388.
- Pickering, J. & C. Barry (2012), “On the Concept of Climate Debt: its moral and political value”, *Critical Review of International social and political philosophy*, 5: 667-685.
- Redclift, M. & C. Sage (1998) “Global Environmental Change and Global Inequality: North/South Perspectives”, *International Sociology*, 13: 499-516.
- Rice, J. (2009) “North-South and the Ecological Debt: Asserting a Counter-Hegemonic Discourse”, *Critical Sociologie*, 35: 225-252.C

Documentaire

- Joe Berliner (2009). *Crude: The real price of oil.*